

grund men säker prick. 31 k är ej stunget. I 36 i finnas två grunda, i kanterna ojämna, fördjupningar, som icke äro huggna. 38 k är ej stunget. Sk efter 53 s är skadat. Tvärstrecket i sk efter 56 k är otydligt. — Cohl (Fa 6): Alla sk tecknas som kryss. 61 i. (Denna läsning återfinnes i Fa 5, Fa 10: 1, Fm 60 o. a.) På kopparsticket i Ff 6 ha sk utelämnats utom efter 6 i; 30 u, 61 i. — Hadorph och Leitz: Sk efter 56 k uppfattas som en punkt. Runföljden 57—62 **mirals**. — Dybeck anmärker i *Svenska run-urkunder*: »Å honom läses *R†††, icke Y|R†††.» Läsningen i *Sveriges runurkunder* är korrekt, så när som på att sk ofta tecknas som kryss, där originalet har kors, samt att sk efter 56 k uppfattas som en punkt. — Arenander: 3 a »saknar hufvudstafven, emedan en flisa bortfallit ur stenen». 30 u. — v. Friesen anmärker endast: »sk-rpi a defekt»; »pina: p missbildat.»

Mansnamnet *Skarði* finnes eljest belagt endast tre gånger i de svenska runinskrifterna: D 1: 187 Sällinge, Danmarks sn, Uppland, Sö 131, Ög 176. Det har alltså varit ett sällsynt namn. Det förekommer på Haddeby-stenen (DR 3) och är också känt från västnordiskt område. Se Lind, *Norsk-isländska dopnamn och DGP*.

Om namnet *Otrygg*, belagt i åtta svenska runinskrifter, se Sö 217.

Runföljden 57—62 återger givetvis namnet *Haraldr* i genitiv.¹

Om namnet *Haraldr* se Sö 179. I vilket förhållande denne *Haraldr* har stått till *Skarði* framgår ej av inskriften. Det är icke uteslutet, att Harald kan ha varit en tidigare död son, vars minne fadern har velat hedra på stenen efter Otrygg.

Redan Brate har ansett det sannolikt, att U 769 i likhet med U 768 har ristats av Erik. Mycket talar för att detta antagande är riktigt; åtminstone torde det kunna anses säkert, att samme ristare har utfört båda momenten. Se U 762.

770. Tjursåker, Ristingsbro, Vårfrukyrka sn.

Pl. 93, 94.

Litteratur: L 724, D 1: 91. J. Bureus, Fa 6 s. 115 n:r 28 (Caspar Cohl), Fa 5 n:r 469, Fa 1 s. 102, Ff 6 n:r 183 a; J. Rhezelius, Fa 10: 1 n:r 145; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 53; O. Rudbeck, Atland III (1698), s. 23, fig. 6; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 420; J. Ihre, De Enekopia, Fierdhundriae urbe (resp. D. Enebom), Upsaliae 1745, s. 48; F. Burman i Nova Acta Reg. Soc. Scient. Ups. Vol. 5 (1792), s. 310; O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Enköping» (1863), s. 39; R. Dybeck, Vårfrukyrka socken 1864 (ATA); O. v. Friesen, Anteckningar 1902 (UUB); Upsala Nya Tidning den 7/1 1920; Enköpingsposten den 24/12 1920; O. A. Öberg, Skrivelser till Akademien den 9/6 1921 och 5/3 1924 (ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 54; S. B. F. Jansson, Runskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i Fa 10: 1); J. Bureus, kopparstick (i Ff 6); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta); träsnitt i Rudbecks Atlantica; Dybeck, D 1: 91.

Runstenen står i en beteshage, 100 m. SÖ om Ristingsbro, 75 m. N om en åker. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Enköping»

Enligt Caspar Cohl (i Fa 6) stod U 770 »Wedh Ristingz Broo i Wärf. S.», och samma platsuppgift återkommer i Fa 5 och Ff 6. Enligt Fa 10: 1 finnes stenen »J Tiursåker wedh store vägen». — *Ransakningarna* ha följande uppgift: »Wedh Tiurs åker och² Ristingzbroo² är een lång

¹ G. Stephens föreslår en annan tolkning: »The inscription has always been misunderstood from taking the last word as a genitive, which of course gives no meaning; AUK is evidently here the 3rd p. past of the verb HAUKUAN, one of the endless variations assumed by this verb in the p. t., and of which in this shape we have many examples. HARALS is therefore in the nominative, and is a fresh instance of the nom.-mark in -S, the later -R.» Stephens oriktiga tolkning kommer därför att få följande utseende: »Skarði raised stone this after Utrük (= Utrygg), son sin (his). God help ond (soul) his. Hewed (= sculptured this stone) Harals (= Harald).

² Ordet är tillagt efteråt.

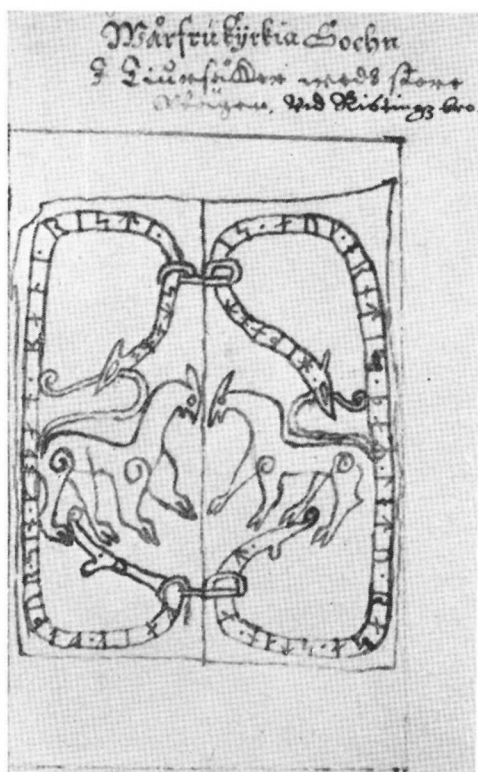

Fig. 207. U 770. Tjursåker, Ristingsbro, Vårfrukyrka sn. Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 208. U 770. Tjursåker, Ristingsbro, Vårfrukyrka sn. Efter kopparstick i Ff 6.

stoor Runsteen medh Bookstäfwer på båda sijdor, dess innehåld weet ingen.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes anteckningen »Tjurss åker Wårfru Sochn». — Celsius har icke undersökt inskriften, och hans anteckningar (i Fm 60) sakna därför självständigt värde. — I *Sveriges runurkunder* uppger Dybeck, att »stenen står mycket lutande i en åker öster om Tjursåker, vid Ristingbron.» I en anteckning från år 1864 (ATA) meddelar Dybeck: »Öster ut från Tjursåker äro två runstenar, den ena (nyuppdagad) vester om Ristingsbron [= U 771], och den andra öster om samma bro, mycket sunken och lutande.» — O. von Friesen antecknar 1902: »Stenen ligger starkt lutande i en åker öster om Tjursåker och öster om Ristingsbro kallad Störvreten». O. A. Öberg lämnar i *Upsala Nya Tidning* 1920 (⁷/₁) följande redogörelse för den plats, där U 770 och U 771 befinna sig: »Öster om Tjursåkers by, går en gammal skogsväg ut till landsvägen åt Långtora socken, den passerar över ett smalt pass, där nu en avloppskanal är nedsprängd för att torrlägga ovanför liggande sidlända marker tillhörande Åls med flera byars marker. Detta vattendrag är en av huvudgrenarna till Enköpingsån. Bron däröver kallas ännu för Ristingsbro och skogsmarken däromkring för Ristings hage. Anledningen till att detta namn ännu fortlever är att på västra sidan av vattendraget å ett större flytblock är en runristning anbrakt [= U 771]. På östra sidan, ett par hundra meter från kanalen, står en lång, smal, lutande sten med vacker ornamentik och runor på tvenne sidor. Vägen till Enköping har i gångna tider gått över ängen nedanför bron, vilket synes av den stensättning som ännu ligger kvar där marken ej är odlad. Den nuvarande landsvägen till Härnevi går längre ned, väster om byn, och kallas ännu för Tjursåkers damm.»

I en skrivelse till Riksantikvarien (⁵/₃ 1924) meddelar Öberg, att han »nu till sommarn» skall resa fem runstenar, bland dem U 770. Vid runinskriftsinventeringen 1941 låg emellertid

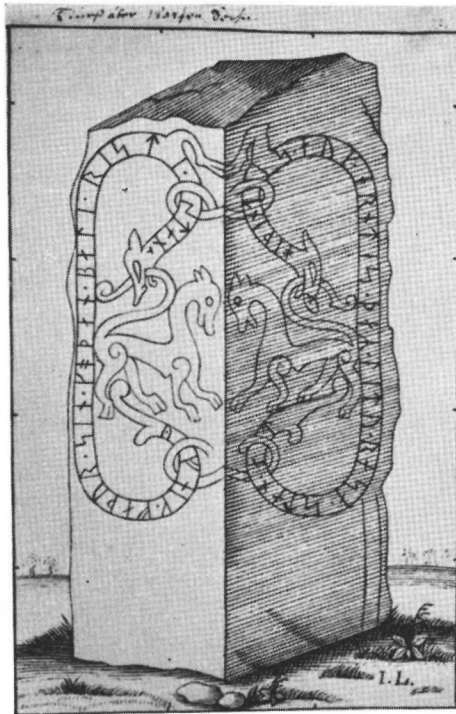

Fig. 209. U 770. Tjursåker, Ristingsbro, Vårfrukyrka sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

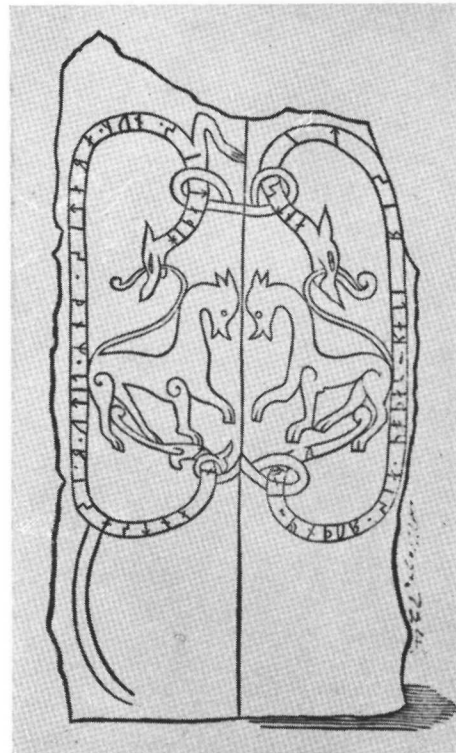

Fig. 210. U 770. Tjursåker, Ristingsbro, Vårfrukyrka sn. Efter Rudbecks Atlantica.

stenen omkull, »till stor del nedsjunken i marken». Den restes år 1946 genom Riksantikvarieämbetets försorg.

Grå granit med lätta röda inslag. Höjd 2,42 m.; ristningsytornas bredd är 1) 0,67 m., 2) 0,60 m. Ristningen är djupt huggen med breda, rundade linjer. Ytan är jämn.

Inskrift:

· hipintis · auk · erntis · þar · letu · rasa · stan · at ·
 5 10 15 20 25 30
 · yfaik · faþur · sin · kōpan · bali · risti · stan †
 35 40 45 50 55 60 65

Hedindis ok Ærindis þar letu reisa stein at Ofæg, faður sinn goðan. Balli risti stein.

»Hedendis och Ärndis de läto resa stenen efter Ofeg, sin gode fader. Balle ristade stenen.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar med sk. 2 i och 4 i äro ej stungna. I 12 e är pricken grund men säker. 13 r har förlorat övre delen i en kantflagring. 15 t har förlorat toppen, men bst äro säkra. 22 e är tydligt stunget med en rund prick. 27 s korsas av den ristade lodräta linjen, se pl. 94; 30 t står i en djup urgröpning i stenen; runan är grundare än de övriga men säker. Sk finnes såväl efter 34 t som före 35 y. Med 35 y börjar den andra slingan; runan är tydligt stungen. 39 k och 48 k äro ej stungna. Genom runföljden 54—56 ali går nedtill en otvivelaktigt huggen linje. Uppenbarligen är denna linje den nedre ramlinjen, som senare av ristaren har rättats, för att runorna skulle få bättre plats. Endast den riktiga linjen har uppmålats. Efter 65 n har sk formen †, liksom t. ex. på den sannolikt av Balle ristade U 749.

Cohl (Fa 6): 35 u. — I Fa 5 ha sk felaktigt i regel återgivits som kryss. 26 e. — Ff 6: Sk saknas före 1 h, efter 8 s, efter 32 n och efter 34 t. 35 u; före denna runa saknas sk, liksom efter 44 r, 47 n och 61 i. Sk efter 39 k har felaktigt återgivits som kors, likaså efter 32 n; efter 56 i och 65 n som kryss. — Rhezelius (Fa 10: 1): 35 u. — Hadorph och Leitz: Sk saknas före 1 h; 22 i; sk saknas efter 34 t och före 35 y.

Heðindis och *Ærindis* äro båda sällsynta i runinskrifterna. De äro hittills belagda ytterligare endast en gång vardera. *Heðindis* förekommer (utom på U 770) på den närbelägna L 788 Brunby gata, och *Ærindis* är belagt på Sö 60. I Lundgrens och Brates namnordbok upptages ett belägg på »Hidhindis» från medeltiden (1329), medan namnet *Ærindis* helt saknas. Om sammansättningar med *Heðin-* som förled se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 104.

Stenen är alltså rest av två döttrar efter deras fader. De båda döttrarnas namn ge ett exempel på variation; se E. Wessén, a. a. s. 12. Om det under vikingatiden vanliga namnet *Ofeigr* se U 2.

Som ofta hos Balle har *risti* som obj. *stein*, ej *runar*.

U 770 är ett utomordentligt vackert exempel på Balles konst. Ristaren har skickligt utnyttjat den vinklade ristningsytans möjligheter; jfr S. Lindqvist, *Den helige Eskils biskopsdöme* (i *ATS* 22:1, s. 91, not 2).

771. Tjursåker, Ristingsbro, Vårfrukyrka sn.

Pl. 95.

Litteratur: D 1:104. G. Stephens, ONRM 3, s. 344; O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Enköping» (1863), s. 39; R. Dybeck, Vårfrukyrka sn 1864 (ATA), Reseberättelse för år 1865, s. 6 f. (ATA); E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10:1), s. 337; Upsala Nya Tidning den 7 januari 1920; Enköpingsposten den 24 december 1920; O. A. Öberg, Brev till Akademien den 9 september 1921; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 61.

Äldre avbildning: Dybeck, D 1:104.

Runblocket befinner sig 1 km. Ö om Tjursåker, 45 m. N om Ristingsbro, 11 m. NNV om ån »Ljungbro dike». Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Enköping».

I *Sveriges runurkunder* anges, att stenen är »nyfunnen af Dbk». Läget beskrives på följande sätt: »Från Tjursåkers by sträcker sig en mindre körväg öster ut till landsvägen mellan Enköping och Långthora. Denna löper på $\frac{1}{8}$:dels mils afstånd från byn öfver *Ristingsbron*, så kallad af sin närhet till denne Runsten, hvilken är ett jordfast klippstycke och ligger några famnar norr om bron. Stenens yta är full af skrofligheter och ristningen delvis otydlig ... En mycket märkvärdig stensättning (forngraf ?), som saknar sin like i Svealand, förekommer vid den nämnda byvägen.» — I *Några ord till upplysning om bladet »Enköping»* säges det stora blocket ligga »vid den s. k. Ristingsbron öster om Tjursåker.» Dybeck återvände till platsen år 1865. I sin antikvariska berättelse skriver han: »Den af mig upptäckta och allmängjorda Runstenen vid Tjursåker i Vårfrukyrka socken granskades å nyo, hvarvid flera rättelser gjordes.» Om O. A. Öbergs uppgifter se U 770.

Grå granit med mycket ojämna kvartsinslag. Höjd 2,25 m., bredd 2,70 m. Blockets yta har ej varit lämplig för ristning; anledningen till att detta block har försetts med inskrift bör säkerligen sökas i att läget vid den gamla färdevägen var förträffligt. Ristningslinjerna äro breda och grunda; i den hårda kvartsen finnas nu ej några skönjbara linjer. Då det knappast är tänkbart, att en ristad linje här skulle ha utplånats fullständigt, vågar man kanske räkna med att vissa nu förlorade partier endast ha varit målade, ej huggna.